

Teoria relativitatii cunoasterii in Miguel de Unamuno, Vida de Don Quijote y Sancho, cap XXXI

Lucrarea de fata isi propune o conexiune intre teoria relativitatii conceputa de Einstein la 1905 si publicata in final la 1917, si abordarea tot la 1904-1905 de catre scriitorul si filozoful spaniol Miguel de Unamuno a dialogurilor dintre celebrii Don Quijote si Sancho Panza, in ce priveste imaginea Dulcineei din Toboso, din punctul de vedere al relativitatii cunoasterii.

Stim ca la 1905 Einstein scrie si publica lucrarea cu titlul "On the Electrodynamics of Moving Bodies" (Despre Electrodinamica Corpurilor in Miscare) in care, intr-o abordare usor simplificata, problema care se pune este o interactiune intre corpuri vazuta simultan de un observator in repaus si un observator care se misca cu o viteza uniforma. Se spune apoi ca masurarea timpului si spatiului depinde de ideea daca 2 evenimente separate prin distanta se intampla simultan, concluzia fiind ca legile fizicii sunt aceleasi pentru toate sistemele de referinta inertiiale, ceea ce difera este timpul ce se scurge diferit pentru corpul aflat in miscare si pentru cel aflat in repaus.

Prin extensie se poate ajunge la ideea cadrului sau sistemului de referinta, unde o situatia poate parea diferita daca este vazuta din sisteme diferite de referinta.

Tot pe la 1905, filozoful si scriitorul spaniol Miguel de Unamuno alege o abordare originala a celebrei opere a lui Cervantes, Don Quijote. Abordarea sa difera de critica standard in domeniu prin aceea ca opera nu este vazuta ca parodie fie a unei societati din Renastere, fie doar a unui personaj vadit afectat de prea multe carti cavaleresti, ci, dimpotriva, Cervantes este considerat inferior personajelor sale principale, iar acestea vazute cu toata simpatia si intelegerea.

Dialogurile dintre Don Quijote si Sancho sunt comentate pe parcursul intregii carti, dar capitolul care se potriveste cel mai bine lucrarii mele este capitolul 31, "Despre savuroasele rationamente ce au avut loc intre Don Quijote si Sancho Panza, scutierul sau, si alte intamplari". Aici Sancho ii povesteste lui Don Quijote pe post de adevarata, o intalnire fictiva intre el si Dulcinea del Toboso careia Don Quijote ii trimisese o scrisoare de amor. La spusele lui Sancho cum ca atunci cand a vazut-o "trecea prin ciur doua sfiori de grau intr-o curte a casei sale", DQ raspunde: "Baga de seama ca boabele acelea de grau erau boabe de perle atinse de mainile ei". Cand S spune din nou ca "graul era hrisca", DQ il asigura "ca cernut de mainile ei s-a facut paine alba". Scutierul adauga ca atunci cand Dulcinea a primit scrisoarea i-a cerut sa o puna pe un sac, ca nu putea citi pana nu-si termina treaba. "Ce doamna discreta", spune DQ, "probabil pentru ca vroia sa o citeasca in liniste si sa se delecteze cu ea". "Mirosea ca un barbat", spune din nou Sancho, "asta pentru ca probabil aveai tu guturai, sau pentru ca te-ai miroshit pe tine insuti, pentru ca eu stiu bine a ce miroase acel trandafir intre spini, acel crin de pe camp, acel chihlimbar topit", explica DQ. Totusi, continua Sancho, Dulcinea a facut scrisoarea bucati, nestiind nici sa scrie nici sa citeasca, "ca sa nu stie nimeni de secretele ei", fiindu-i suficient sa auda de la el despre aventurile stapanului sau, si spunand ca dorea sa-l vada daca ar veni la Toboso, mai mult, nici vreo bijuterie lui Sancho nu i-a dat, ci doar o bucata de paine si branza peste gardul curtii. "Cat de darnica, spune DQ, si daca nu ti-a dat bijuterie de aur, este fara indoiala pentru ca nu o fi avut-o la indemana ca sa ti-o dea,

dar la casa noua cad bine plocoanele si dupa nunta, o sa ma intalnesc cu ea si totul se ve rezolva.”

Din aceste replici Miguel de Unamuno extrage esenta chihotismului in ce priveste doctrina de cunoastere. Minciunilor lui Sancho care isi imagineaza intamplarile de viata vulgara si aparenta, Unamuno le opune inaltele adevaruri ale credintei lui DQ, bazate pe profunzimea vietii. Conform lui Unamuno, nu inteligenta este cea care ne face lumea, ci vointa, nu poti cunoaste ceva fara sa-l fi iubit sau dorit inainte. “Caci in aceasta lume tradatoare/ nimic nu este adevar si nimic nu esre minciuna:/ totul depinde de culoarea/ sticlei, cristalului prin care privim”, desi si aceasta trebuie corectat: totul este adevarat atata timp cat intretine dorinte generoase si da nastere la opere fecunde; si totul este minciuna atata vreme cat innabuse impulsurile nobile si avorteaza monstri sterili.

Una din ideile fascinante la cursul de istoria artei renascentiste, cu referire directa la figurile ce apar in drumul lui DQ, si care pentru el sunt castele si fiinte nobile, pentru un hidalgo (nobil) intr-o tara, Castilla, a castelelor si nobililor, iar pentru Sancho, sunt hanuri si oameni de jos, este ca Cervantes insusi nu lasa sa se inteleaga ce erau de fapt acele cladiri si acei oameni. De aceea pentru Unamuno, adevarul este doar in vointa si credinta in amor si glorie a lui Don Quijote.

Inchei lucrarea cu un citat din Unamuno, referitor exact la relativitatea cunoasterii: “Unii dintre aceia care se ocupa cu asa numita filozofie va spune ca DQ a stabilit prin aceasta discutie cu Sancho doctrina, deja renumita, a relativitatii cunoasterii. Este evident ca totul este relativ; dar nu este relativa si relativitatea insasi? Si jucandu-ne cu conceptele, sau nu stiu daca nu cu cuvintele, s-ar putea spune ca totul este absolut, absolut in sine, relativ in relatie cu restul. In acesta, in jocul de cuvinte, este toata logica e nu se bazeaza pe credinta, si nu cauta in vointa sprijinul cel mai puternic. Logica lui Sancho era o logica precum cea scolastica, pur verbala; pleca de la prezumtia ca toti vrem sa spunem acelasi lucru cand spunem aceleasi cuvinte, iar DQ stia ca prin aceleasi cuvinte obisnuim sa spunem lucruri opuse, si cu cuvinte opuse acelasi lucru. [...] Boabele de grau pot fi hrisca sau paine alba in functie de mainile care le ating”